

positions: methodological principles of scientific work of students (V. Andruschenko, J. Bech, S. Goncharenko, I. Zyazyun, N. Kichuk, N. Nychkalo, A. Savchenko), the role of research in the training of specialists (Z. Kurlyand, S. Litvinenko, V. Radul, T. Sushchenko), the means of organization of research activity (M. Knyazyan, J. Kozhukhar, V. Kuleshova, L. Sushchenko), foreign experience to ensure professional development of teachers (H. Arnal, F. Barreras, J. Bealko, C. Borg, M. Glaser-Zikuda).

The categories that represent the modern model of education of planetary space personality type are: universality, integrity, fundamental and conceptual study of the laws of the world, competence and professionalism.

General methodology of modern research is based on the principles of dialectics and determinism; theory of scientific knowledge; philosophical positions about the relationship between learning and education; competence approach, personality-oriented approach, activity approach.

The prospects of study are to create science-based model of teacher professional development, which directed him to be rational and productive use of their time and effort, the successful formation of professional values in accordance with the requirements of the modern school and society.

***Keywords:** research activities, activity approach, competence approach, personality-oriented approach.*

ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК: 378.22: 373.61 (043.3)

Черненко Н. М.

У статті здійснено аналіз і систематизацію дисертаційних досліджень з проблеми підготовки менеджерів освіти у вищих навчальних закладах та управління в галузі освіти, проаналізовано специфіку підготовки менеджерів освіти в сучасних умовах.

***Ключові слова:** підготовка, менеджери освіти.*

ПОДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРОВ ОБРАЗОВАНИЯ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННЫХ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

В статье проанализированы и систематизированы диссертационные исследования по проблеме подготовки менеджеров образования в высших учебных заведениях, раскрыта специфика подготовки менеджеров образования в современных условиях.

***Ключевые слова:** подготовка, менеджеры образования.*

TRAINING MANAGERS EDUCATION IN THE CONTEXT OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH

Chernenko N. M.

In the article analyzed and systematized doctoral research on the problem of training of managers of education in higher education establishments, disclosed specifics of training managers of education in modern conditions.

The problem of special training of managers of education in higher education establishments is very crucial. Training should be directed to the

formation of personality, which is capable to fruitful administrative work in modern conditions.

Постановка проблеми. Проблема фахової підготовки менеджерів освіти набуває особливої актуальності, оскільки вона має спрямовуватися на формування особистості, здатної до плідної управлінської діяльності в сучасних умовах, особистості, яка володіє не тільки системою спеціальних знань, професійних дій і соціальних відносин, а й вирізняється сформованістю професійно важливих якостей, відповідним рівнем кваліфікації з урахуванням світових і європейських стандартів якості при збереженні національних здобутків і пріоритетів.

Водночас модернізація вищої педагогічної освіти у світлі глобалізаційних, інтеграційних та соціокультурних процесів у суспільстві сталого розвитку зумовлює необхідність комплексного дослідження підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками у навчальному закладі.

Аналіз наукових досліджень. Дослідженню проблеми фахової підготовки менеджерів освіти приділялась певна увага, зокрема, таким її аспектам: теоретико-методологічне обґрунтування методів управління (В. Глушков, А. Колосов, В. Симоненко, П. Третяков, Н. Яковлев та ін.); проблеми формування професійної і комунікативної компетентності керівника (В. Маслов, О. Пометун, С. Хаджирадєва та ін.); удосконалення системи управління школою (В. Бондар, Б. Жебровський, Л. Ларіна, Є. Павлютенков, Т. Рябченко, І. Раченко, М. Сунцов); фахова підготовка магістра, зокрема, менеджера освіти у вищих педагогічних навчальних закладах (В. Берека, Ю. Завалевський, К. Левківський, І. Науменко, В. Петренко та ін.); формування та розвиток управлінських якостей керівників навчальних закладів (М. Байрамуков, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, М. Кривко, Е. Тонконогов, Г. Федоров та ін.).

Метою статті є аналіз та систематизація сучасних наукових досліджень щодо підготовки менеджерів освіти у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. У контексті проблеми дослідження було здійснено аналіз і систематизацію науково-методичної літератури з проблеми підготовки менеджерів освіти у вищих навчальних закладах та управління в галузі освіти. Основні проблеми та положення підготовки менеджерів освіти до управлінської діяльності в сучасних умовах висвітлено у дисертаційних дослідженнях М. Барбан, В. Берека, Т. Бірюкової, С. Воронової, В. Гладкової, Б. Жебровського, Л. Кравченко, М. Кривко, Л. Ларіної, І. Пархоменко, Н. Романенко, О. Сакалюк, А. Светлорусової, Т. Сорочан, М. Торган та ін.

У дослідженні В. Береки «Теоретико-методичні основи фахової підготовки магістрів з менеджменту освіти» розроблено й обґрунтовано концепцію, модель фахової підготовки магістрів з менеджменту освіти у вищому педагогічному навчальному закладі IV рівня акредитації; обґрунтовано принципи та критерії відбору і структурування змісту різнорівневого курсу управлінського циклу магістрів, що знайшло відображення в розроблених комплексних, наскрізних, пошуково орієнтованих навчальних програмах. Удосконалено змістові характеристики поняття «категоріального апарату дослідження, базові поняття якого розглядаються як дієвий світоглядно-методологічний засіб його пізнання; охарактеризовано сутність, специфіку, рівні й детермінанти формування управлінської компетентності та типи її практичної реалізації;

уточнено класифікацію принципів, форм, методів та засобів реалізації змісту магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти, що в сукупності забезпечило розробку функціональної моделі магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти у навчально-виховному процесі магістратури [2, с. 13-28].

Виявлено й обґрунтовано педагогічні умови підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами М. Барбан, а саме: забезпечення розвитку професійно важливих якостей менеджерів освіти, спрямованих на ефективне здійснення ними управління соціально-педагогічними проектами; стимулювання позитивної мотивації менеджерів освіти до проектно-орієнтованого управління в галузі освіти; створення банку інформаційно-методичних ресурсів для забезпечення аудиторної і самостійної роботи менеджерів освіти. Виявлено компоненти (функціональний, психологічний), критерії (проектувально-технологічний, економіко-правовий, організаційно-функціональний, «соціально-особистісна взаємодія») з їх показниками, схарактеризовано рівні підготовленості менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами (високий, достатній, базовий, низький). Розроблено методiku підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами за етапами: інформаційно-когнітивний, репродуктивний, діяльнісно-креативний та аналітично-оцінювальний [1, с. 5-9].

Т. Бірюкову обґрунтовано професійну складову підготовки майбутнього менеджера, що полягає у формуванні організаційної поведінки шляхом впровадження особистісно-орієнтованої парадигми освіти. Вченою визначено специфічні принципи підготовки майбутніх менеджерів у вітчизняній системі вищої освіти: орієнтація підготовки керівників на загальні закономірності розвитку національної системи освіти; психологічне обґрунтування системи освіти майбутніх менеджерів; орієнтація професійної підготовки управлінських кадрів на індивідуальні особливості спеціаліста; спрямування освіти і самого майбутнього управління на розвиток особистості; безперервність освіти; проектування, планування і моделювання управлінського розвитку та управлінського шляху в системі управління; забезпечення зворотного зв'язку; максимальне наближення навчання до реальної практики за допомогою ділових ігор, створення ділових ситуацій; цілісність формування особистості; урахування в освітньому процесі елементів професійної деформації; створення ситуацій ризику та конфліктів для формування практичних навичок щодо їх розв'язання; індивідуалізація навчання та підготовки управлінських кадрів; охоплення системою підготовки майбутніх керівників усіх рівнів [3].

У дослідженні С. Воронової «Підготовка менеджерів освіти до роботи з громадськими організаціями в умовах післядипломної освіти» науково обґрунтовано педагогічні умови означеної підготовки (створення інформаційно-методичних ресурсів для забезпечення навчальних програм з підготовки менеджерів освіти до роботи з громадськими організаціями; сприяння розвитку навчального середовища на засадах міжджевих технологій); визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, процесуально-діяльнісний) та показники. Розроблено модель підготовки менеджерів освіти до роботи з громадськими організаціями в умовах післядипломної освіти, яка обіймає такі етапи: когнітивно-інформаційний, діяльнісно-репродуктивний, проектуально-адаптивний [4, с. 3-8].

У дисертаційному дослідженні В. Гладкової «Професійне самовдосконалення менеджерів вищих навчальних закладів: акмеологічні основи» розроблено та науково обґрунтовано концепцію акмесинергетичного професійного

самовдосконалення менеджера вищого навчального закладу й доведено необхідність акмеологічного підходу до вирішення зазначеної проблеми, досліджено теоретичну модель управління професійним акмесинергетичним самовдосконаленням менеджера вищого навчального закладу; виділено одинадцять рівнів професійного самовдосконалення менеджера вищого навчального закладу, що об'єднані у три блоки – теоретичний, акмеографічний і практичний; запропоновано авторську інтерпретацію моделей самовдосконалення менеджера вищого навчального закладу; розроблено субмоделі професійного розвитку та самовдосконалення менеджера вищого навчального закладу, служби акмесинергетичного забезпечення професійного розвитку менеджера вищого навчального закладу [5, с. 11].

У працях та дослідженнях Л. Кравченко «Наукові основи підготовки менеджера освіти у системі неперервної педагогічної освіти» обґрунтовано наукові основи процесу поетапної професійної підготовки менеджера у системі неперервної педагогічної освіти й самоосвіти: виявлено її людиноцентричну педагогічну сутність, закономірності, суперечності та принципи (суб'єктності, фасилітації, елективності, компетентності, цілісності, концентричності, поступовості, інноваційності). Розроблено теоретичну концепцію процесу поетапної професійної підготовки менеджера як компетентнісно-концентричну цілісність на основі ідей людиноцентризму, професіоналізації управлінських знань, виявлення комплексу компетентностей і концентричного їх розвитку у контексті модернізації освіти і ринкових парадигм управління. Вченою розроблено організаційно-функціональну модель поетапної професійної підготовки й особистісного самоздійснення менеджера освіти впродовж життя; науково обґрунтовано критерії і показники динаміки поетапного розвитку основних компетентностей менеджера освіти (професійні знання, вміння, навички; освітні ринкові цінності; досвід управлінської діяльності відповідно логічних рівнів, віковий період та методичні процедури стосовно етапів і концентрів підготовки) [6, с. 9-10].

Так, М. Кривком запропоновано модель професійної компетентності менеджерів освіти шкільного рівня, до структури якої увійшли: педагогічне керівництво громадським вихованням школярів, управління навчально-виховним процесом, адміністративні, фінансово-господарські та учительські функції. Кожен із структурних компонентів розробленої автором моделі передбачає формування відповідних знань, умінь та навичок, зокрема: загальнотеоретичних, організаційно-технологічних, діагностико-прогностичних, організаційно-регулятивних, контрольних-коригуючих та законодавчо-нормативних [7, с. 13-28].

У дослідженнях Л. Ларіної «Підготовка керівників загальноосвітніх навчальних закладів до впровадження профільного навчання» розроблено та теоретично обґрунтовано модель підготовки керівників ЗНЗ в інститутах післядипломної педагогічної освіти до впровадження профільного навчання, яка передбачає інтеграцію у зміст підвищення кваліфікації основ організації профільного навчання та освітнього менеджменту на засадах модульної системи підготовки; визначено зміст підготовки керівників ЗНЗ в інститутах післядипломної педагогічної освіти до впровадження профільного навчання, обґрунтовано структуру та зміст організації профільного навчання; удосконалено

форми й методи, технології визначення рівнів підготовки керівників ЗНЗ в інститутах післядипломної педагогічної освіти до впровадження профільного навчання та критерії їх оцінювання [8, с. 5-6].

І. Пархоменко розроблено спецкурс для підвищення кваліфікації керівників ЗНЗ в інститутах післядипломної педагогічної освіти та методичні рекомендації для керівників закладів і установ освіти, що спрямовані на навчання і проведення об'єктивного оцінювання управлінської діяльності керівників ЗНЗ на державно-громадських засадах для різних видів їх атестації [9].

Н. Романенко у дисертаційному дослідженні «Підготовка майбутніх менеджерів освіти до професійної діяльності в умовах інноваційного середовища» розроблено експериментальну модель підготовки майбутніх менеджерів освіти до професійної діяльності в умовах інноваційного середовища, що включає пріоритетні принципи (модульності, інноваційності, інтегративності, гностичності, самоконтролю, самокорекції, реінжинірингу) та педагогічні умови (запровадження матричної структури визначення навчальних елементів підготовки майбутніх менеджерів освіти до професійної діяльності в умовах інноваційного середовища; забезпечення мотивації щодо іміджевих і престижних оцінок діяльності менеджерів освіти), зміст, форми і методи навчання, етапи підготовки. Визначено та науково обґрунтовано критерії готовності майбутніх менеджерів освіти до професійної діяльності в умовах інноваційного середовища: аксіологічний, когнітивний, функціональний з їх показниками. Удосконалено зміст і форми підготовки майбутніх менеджерів освіти до професійної діяльності в умовах інноваційного середовища, методи оцінювання рівнів готовності майбутніх менеджерів освіти до професійної діяльності в умовах інноваційного середовища [10, с. 7-15].

У дослідженні О. Сакалюк «Формування готовності менеджерів освіти до професійної діяльності в полікультурному навчальному середовищі» розкрито сутність і структуру поняття «готовність менеджерів освіти до професійної діяльності в полікультурному навчальному середовищі» як складне, інтегроване, особистісне утворення, яке включає в себе психологічну, когнітивну та функціональну складові для вирішення професійних завдань, що потребують урахування етнокультурних, соціопсихолінгвістичних, педагогічних та інших чинників розвитку закладів освіти різного типу. Визначено компоненти (психологічний, когнітивний, функціональний), критерії (мотиваційно-цільовий, знаннево-змістовий, процесуально-технологічний) та показники готовності менеджерів освіти до професійної діяльності в полікультурному навчальному середовищі. Схарактеризовано рівні готовності менеджерів освіти до професійної діяльності в полікультурному навчальному середовищі (високий, достатній, базовий, низький); визначено педагогічні умови формування готовності менеджерів освіти до професійної діяльності в полікультурному навчальному середовищі (забезпечення розвитку професійно важливих якостей менеджерів освіти, спрямованих на ефективне здійснення ними професійної діяльності в полікультурному навчальному середовищі; орієнтація на випереджальне формування професійно-управлінських умінь і навичок на засадах крос-культурного менеджменту; використання інтерактивних методів навчання у процесі організації партнерської взаємодії учасників освітньої діяльності); розроблено модель формування готовності менеджерів освіти до професійної діяльності в полікультурному навчальному середовищі [11].

Визначено та обґрунтовано педагогічні умови професійної підготовки управлінців навчальних закладів на засадах рефлексивного підходу А. Светлорусовою у дисертаційному дослідженні «Професійна підготовка магістрів управління навчальним закладом на засадах рефлексивного підходу» [12, с. 5]. Вченою розроблено та обґрунтовано модель педагогічних умов професійної підготовки управлінців навчальних закладів на засадах рефлексивного підходу; визначено критерії і показники готовності магістрів управління навчальним закладом до рефлексивного управління; вдосконалено зміст та організаційно-педагогічні умови підготовки магістрів – майбутніх управлінців навчальних закладів на засадах рефлексивного підходу.

Проблему підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів до професійної управлінської діяльності досліджено Т. Сорочан. Автором запропоновано систему розвитку професіоналізму управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у післядипломній педагогічній освіті, ефективність якої перевірено експериментально [13].

Дослідницею М. Торган «Підготовка менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій» визначено структуру функціональної компетентності менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій, а саме: знання видів та форм контролю, етапів і методів проведення контролю та діагностики; вміння планувати контрольну та діагностичну діяльність у ЗОШ, здійснювати контроль за виконанням навчальних програм і планів, науково-методичною, виховною роботою у школі, діагностувати рівень навчальних досягнень учнів; прогностичні якості (аналітичність, спостережливість, прогностичність). Визначено місце контрольно-діагностичних функцій у системі управління, критерії і показники функціональної компетентності менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій у ЗОШ: усвідомленість/неусвідомленість знань (показники: неформальність, особистісна значущість знань; оперативність, дієвість знань; перенесення знань); гнучкість/ригідність умінь (показники: здатність адаптуватися, пристосовуватися до ситуації; відповідність умінь нормам посадових обов'язків); усталеність/неусталеність вияву прогностичних якостей (показники: стабільність вияву, активізованість). Схарактеризовано рівні функціональної компетентності менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій у ЗОШ (низький, середній, достатній). Визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови формування функціональної компетентності менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій, а саме: орієнтація змісту навчання на формування знань, необхідних менеджерам освіти для здійснення контрольно-діагностичних функцій; упровадження в процес підготовки менеджерів освіти ситуаційного навчання щодо здійснення контрольно-діагностичних функцій; залучення менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій у ситуаціях реальної управлінської діяльності [14, с. 8].

Висновки. Узагальнюючи дослідження проблеми фахової підготовки менеджерів освіти у вищих навчальних закладах дає можливість зробити наступні висновки:

• більшість дисертаційних досліджень спрямовані на формування готовності менеджерів освіти до складових управлінської діяльності на засадах компетентнісного підходу;

· аналіз наукової літератури та дисертаційних робіт засвідчив, що проблема управління ризиками у навчальному закладі не була предметом дослідження фахової підготовки менеджерів освіти;

· в управлінській практиці менеджери освіти в сучасних умовах повинні вміти ідентифікувати вірогідні ризики, враховуючи різноманітні внутрішні і зовнішні фактори, труднощі й проблеми, оцінити можливий вплив ризику та прийняти відповідне рішення, що і вимагає їх відповідної підготовки.

Література:

1. Барбан М. М. Підготовка менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / М. М. Барбан. — Одеса, 2012. — 22 с.

2. Берека В. Є. Теоретико-методичні основи фахової підготовки магістрів з менеджменту освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. Є. Берека. — Київ, 2008. — 40 с.

3. Бірюкова Т. Болонський імператив підготовки майбутніх менеджерів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / Т. Бірюкова. — Київ, 2006. — 22 с.

4. Воронова С. В. Підготовка менеджерів освіти до роботи з громадськими організаціями в умовах післядипломної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / С. В. Воронова. — Одеса, 2013. — 21 с.

5. Гладкова В. М. Професійне самовдосконалення менеджерів вищих навчальних закладів : акмеологічні основи : [монографія] / В. М. Гладкова. — Київ : Освіта України, 2013. — 350 с.

6. Кравченко Л. М. Наукові основи підготовки менеджера освіти у системі неперервної педагогічної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. М. Кравченко. — Полтава, 2009. — 39 с.

7. Кривко М. П. Організаційно-педагогічні основи індивідуалізованої підготовки менеджерів освіти шкільного рівня : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка й історія педагогіки» 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / М. П. Кривко. — Київ, 1996. — 22 с.

8. Ларіна Л. Н. Підготовка керівників загальноосвітніх навчальних закладів до впровадження профільного навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. Н. Ларіна. — Запоріжжя, 2009. — 23 с.

9. Пархоменко І. Організаційно-педагогічні засади оцінювання управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка й історія педагогіки» / І. М. Пархоменко. — Київ, 2007. — 21 с.

10. Романенко Н. А. Підготовка майбутніх менеджерів освіти до професійної діяльності в умовах інноваційного середовища : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. А. Романенко. — Одеса, 2010. — 23 с.

11. Сакапюк О. О. Формування готовності менеджерів освіти до професійної діяльності в полікультурному навчальному середовищі : автореф. дис. на здобуття

наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. О. Сакалок. — Одеса, 2012. — 22 с.

12. Светлорусова А. В. Професійна підготовка магістрів управління навчальним закладом на засадах рефлексивного підходу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / А. В. Светлорусова. — Київ, 2009. — 22 с.

13. Сорочан Т. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності : теорія і практика : [монографія] / Т. М. Сорочан. — Луганськ : Знання, 2005. — 384 с.

14. Торган М. М. Підготовка менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій : дис. ... канд. пед наук : 13.00.04 / Торган Маріанна Миколаївна. — Одеса, 2012. — 226 с.

TRAINING MANAGERS EDUCATION IN THE CONTEXT OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH

Abstract. *In the article analyzed and systematized doctoral research on the problem of training of managers of education in higher education establishments, disclosed specifics of training managers of education in modern conditions.*

The problem of special training of managers of education in higher education establishments is very crucial. Training should be directed to the formation of personality, which is capable to fruitful administrative work in modern conditions.

Modernization of higher pedagogical education in the context of globalization, integration and socio-cultural processes in society determines the need for a comprehensive study of training future managers of education with risk management in schools

Vocational training of managers of education - a purposeful process of professional development, which provides for the formation of significant management activity knowledge, practical skills, as well as professionally important personal qualities sufficient to successfully perform job duties.

Found that the majority of dissertation research focused on the formation of preparedness of managers of education to management activity on the basis of competence approach.

The analysis of scientific literature and dissertations showed that the problem of risk management in the school was not the subject of study special education training managers.

In management practice managers of education should be able to identify potential risks in modern conditions. They should be able to take into account various internal and external factors, difficulties and problems; to estimate the possible impact of the risk and take appropriate action.

УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

УДК 378.6.091.279.7:37

Щебликіна Т. А.

У статті розкрито сутність моніторингу навчальних досягнень студентів педагогічних вишів. Проаналізовано основні вимоги до організації цього процесу. Визначено умови ефективного здійснення